

Ġabra tal-ġurisprudenza

KONKLUŻJONIJIET TAL-AVUKAT ĠENERALI
TANCHEV
ippreżentati fl-24 ta' Ottubru 2019¹

Kawża C-578/18

Enerġiavirasto
Partijiet fil-kawża:
A,
Caruna Oy

(talba għal deċiżjoni preliminari mressqa mill-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema, il-Finlandja))

(Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Suq intern tal-elettriku – Direttiva 2009/72/KE – Kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* – Rimedji – Artikolu 37(17) – Kuncett ta' "parti affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità regolatorja" – *Locus standi* ta' klijent konsumatur ta' kumpannija li topera netwerk tal-elettriku – Principju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva)

I. Introduzzjoni

1. Jista' l-fatt li konsumatur jitlob lil awtorità regolatorja nazzjonali tivverifika jekk l-arranġamenti dwar il-kontijiet tal-konsumatur tad-distributur tal-elettriku humiex konformi mal-liġi ta' Stat Membru jiġi meqjus bhala "parti affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità nazzjonali regolatorja" taht l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku u li temenda d-Direttiva 2003/54/KE², b'tali mod li l-konsumatur għandu dritt jappella mid-deċiżjoni mehuda minn din l-awtorità quddiem korp indipendenti mill-partijiet involuti u minn kull gvern, kif tirrikjedi din id-dispożizzjoni?
2. Dik hija essenzjalment il-kwistjoni ċentrali mqajma minn din it-talba għal deċiżjoni preliminari mressqa quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja mill-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema, il-Finlandja).
3. Il-kawża prezenti tipprovdi lill-Qorti tal-Ġustizzja bl-ewwel opportunità li tiddeciedi fuq l-interpretazzjoni tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 u l-konsegwenzi li jsegwu, f'termini ta' drittijiet għal sħarriġ ġudizzjarju, meta din id-dispożizzjoni tiġi invokata.

¹ Lingwa oriġinali: l-Ingliż.

² ĠU 2009 L 211, p. 55.

II. Il-kuntest ġuridiku

A. Id-dritt tal-Unjoni

4. L-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 jipprovdi:

“L-Istati Membri għandhom jiżguraw li jeżistu mekkaniżmi adatti fuq il-livell nazzjonali li taħthom, entità [parti] affettwata minn deċiżjoni tal-awtorità nazzjonali regolatorja jkollha d-dritt tal-appell li korp li huwa indipendenti mill-partijiet involuti u minn kull gvern.”

B. Id-dritt Finlandiż

5. Skont l-Artikolu 2 tas-Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettu laki (590/2013) (il-Liġi Nru 590/2013 dwar is-Sorveljanza tas-Suq tal-Elettriku u tal-Gass, iktar 'il quddiem il-“Liġi dwar is-Sorveljanza”), dik il-liġi tapplika, *inter alia*, għall-eżekuzzjoni tal-ħidmiet ta' sorveljanza u ta' spezzjoni assenjati lil Energiavirasto (l-Awtorità tal-Energija, il-Finlandja) fis-Sähkömarkkinalaki (588/2013) (il-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku (588/2013)), “il-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku”, kif ukoll fid-dispożizzjonijiet u ordnijiet amministrattivi maħruġin abbażi tagħha.

6. Skont l-Artikolu 5 tal-Liġi dwar is-Sorveljanza, l-Energiavirasto għandha l-inkarigu li tikkontrolla l-konformità mad-dispożizzjonijiet taħt id-dritt nazzjonali u taħt id-dritt tal-Unjoni Ewropea u mal-ordnijiet amministrattivi msemmija fl-Artikolu 2 ta' din il-liġi u li twettaq il-ħidmiet l-oħra msemmija fl-Artikolu 2 li huma assenjati lilha bil-liġi.

7. Skont l-Artikolu 6(1)(13) tal-Liġi dwar is-Sorveljanza, l-Energiavirasto għandha l-inkarigu li tikkontribwixxi, fl-attività tagħha bħala l-awtorità regolatorja nazzjonali fi ħdan it-tifsira tad-dispożizzjonijiet legali tal-Unjoni rigward is-setturi tal-elettriku u l-gass, li tassigura l-effiċjenza u l-infurzar ta' miżuri għall-ħarsien tal-konsumatur rigward is-suq tal-elettriku u l-gass.

8. L-Artikolu 57(2) tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku jipprovdi, *inter alia*, li operatur ta' sistema ta' distribuzzjoni huwa obligat joffri lill-konsumaturi metodi ta' ħlas differenti sabiex iħallsu l-fatturi għad-distribuzzjoni tal-elettriku. L-għażliet offruti ma għandhomx jinkludu kundizzjonijiet mhux iġġustifikati jew kundizzjonijiet li jiddiskriminaw bejn gruppi differenti ta' konsumaturi.

9. L-Artikolu 106(2) tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku jipprovdi li l-Energiavirasto hija responsabbli li tikkontrolla l-konformità ma' din il-liġi u mad-dispożizzjonijiet u l-ordnijiet amministrattivi maħruġa abbażi tagħha, kif ukoll il-konformità ma' deċiżjonijiet ta' approvazzjoni meħuda abbażi ta' din il-liġi. Taħt dik id-dispożizzjoni, is-sorveljanza hija rregolata separatament fil-Liġi dwar is-Sorveljanza. Skont ir-raba' subparagrafu ta' dan l-istess paragrafu, il-Kuluttaja-asiamies (l-Ombudsman għall-Konsumaturi, il-Finlandja) jikkontrolla l-legalità tal-klawżoli tal-kuntratti msemmija fil-Kapitolu 13 tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku (kuntratti tal-elettriku) mill-perspettiva tal-ħarsien tal-konsumatur.

10. L-Artikolu 114 tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku jipprovdi li appell kontra deċiżjoni tal-Energiavirasto abbażi tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku jista' jitressaq skont il-proċeduri stabbiliti fil-Hallintolainkäyttölaki (586/1996) (il-Kodiċi dwar il-Proċedura fil-Qrati Amministrattivi, “il-Kodiċi dwar il-Proċedura fil-Qrati Amministrattivi”). Skont l-Artikolu 5(1) ta' dan il-kodiċi, deċiżjoni li kontra tagħha jista' jitressaq ilment tisser miżura li permezz tagħha każ ikun jew ġie deċiż jew miċhud bħala inammissibbli. Skont l-Artikolu 6(1) ta' dan l-istess kodiċi, ilment kontra deċiżjoni jista' jitressaq minn dik il-parti li lilha tkun indirizzata d-deċiżjoni jew li jkollha d-drittijiet, l-obbligi u l-interessi tagħha direttament affettwati minnha.

III. Il-fatti, il-kawża prinċipali d-domandi preliminari

11. Skont id-digriet tar-rinviju, A, bħala klijent konsumatur, ikkonkluda kuntratt għat-trażmissjoni tal-elettriku ma' Caruna Oy, l-operatur tas-sistema ta' distribuzzjoni (li qabel kienet Fortum Sähkösiirto Oy)³.

12. Fil-5 ta' Settembru 2013, A baġat talba permezz ta' posta elettronika lill-Enerġiavirasto fil-kapaċità tagħha bħala l-awtorità regolatorja nazzjonali (iktar 'il quddiem l-"ARN") taħt id-Direttiva 2009/72, li fiha talabha tivverifika jekk is-sistema ta' hruġ ta' kontijiet ta' Caruna Oy kinitx konformi mal-Artikolu 57(2) tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku li jirrikjedi li l-operatur tas-sistema ta' distribuzzjoni joffri lill-konsumatur metodi differenti ta' hlas biex jithallsu l-fatturi għad-distribuzzjoni tal-elettriku. It-talba ta' A kienet timplika għalhekk, skont il-qorti tar-rinviju, id-dritt ta' klijent konsumatur skont il-punt 1(d) tal-Anness I tad-Direttiva 2009/72 li jkun jista' jagħzel minn fost diversi metodi differenti ta' hlas. Bi tweġiba għat-talba ta' A, l-Enerġiavirasto għażlet li teżamina l-legalità tas-sistema ta' Caruna Oy għall-hruġ ta' kontijiet.

13. Permezz ta' deċiżjoni tal-31 ta' Marzu 2014, l-Enerġiavirasto kkonstatat li Caruna Oy ma kisritx l-Artikolu 57(2) tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku u li ma kienx hemm hteġa ta' iktar miżuri fil-kwistjoni. F'din id-deċiżjoni, Caruna Oy kienet indikata bħala parti involuta u A kienet indikata bħala l-persuna li talbet li ssir investigazzjoni.

14. B'deċiżjoni tat-28 ta' April 2014, l-Enerġiavirasto ċaħdet it-talba ta' A biex issir korrezzjoni tad-deċiżjoni tal-31 ta' Marzu 2014 bħala inammissibbli, u ċaħdet it-talba tiegħu sabiex jingħata l-pożizzjoni ta' parti involuta u li ssir korrezzjoni tad-deċiżjoni fuq il-mertu tagħha.

15. A ppreżenta appell quddiem il-Helsingin hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva ta' Helsinki, il-Finlandja), b'talba biex jingħata l-pożizzjoni ta' parti involuta fil-każ quddiem l-Enerġiavirasto. A talab ukoll li d-deċiżjonijiet tal-31 ta' Marzu u tat-28 ta' April 2014 ikunu annullati u li l-każ tintbagħat lura quddiem l-Enerġiavirasto għal smiġħ mill-ġdid.

16. B'deċiżjoni tat-23 ta' Mejju 2016, Helsingin hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva ta' Helsinki) laqgħet it-talbiet ta' A.

17. L-Enerġiavirasto appellat minn din id-deċiżjoni quddiem il-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema, il-Finlandja). Bħala bażi għall-azzjoni tagħha, l-Enerġiavirasto ssostni li l-fatt li A ressaq talba għal investigazzjoni lill-Enerġiavirasto ma jagħtix id-dritt lil A li jippartecipa fit-trattament tat-talba tiegħu jew li jappella mid-deċiżjonijiet tagħha li jirrigwardaw it-talba tiegħu quddiem qorti nazzjonali.

18. Il-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema) ma tqisx li huwa ċar, bħala kwistjoni ta' interpretazzjoni korretta tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72, jekk klijent konsumatur ta' kumpannija li topera netwerk tal-elettriku, bħalma huwa A, li jqis li ġarrab preġudizzju minhabba s-sistema ta' hruġ ta' kontijiet ta' din il-kumpannija u jkun ressaq il-kwistjoni quddiem l-ARN, jikkwalifikax bħala "parti affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità nazzjonali regolatorja" fl-ambitu tat-tifsira ta' din id-dispożizzjoni u għalhekk għandux id-dritt li jappella minn din id-deċiżjoni quddiem qorti.

³ Għandu jingħad li klijent konsumatur huwa msejjaħ "klijent domestiku" fid-Direttiva 2009/72, skont id-definizzjoni mogħtija fl-Artikolu 2(10) tagħha, filwaqt li fl-Artikolu 2(6) tal-istess direttiva hemm definizzjoni ta' "operatur tas-sistema tad-distribuzzjoni". F'dawn il-konkluzjonijiet, b'mod ġenerali, ser nuża l-kunċetti "klijent konsumatur" u "kumpannija li topera netwerk", rispettivament, skont il-formulazzjoni użata fid-digriet tar-rinviju.

19. B'mod partikolari, il-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema) tqis li l-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja ma tinkludix każijiet fejn klijent konsumatur jew persuna fiżika oħra li taġixxi bħala klijent instab li kien awtorizzat jippreżenta appell quddiem qorti kontra deċiżjonijiet tal-ARN f'ċirkustanzi simili għal dawk fil-kawża preżenti, meta wieħed iqis li d-deċiżjoni maħruġa mill-Energiavirasto bħala ARN rigward il-kompatibbiltà tas-sistema tal-ħruġ ta' kontijiet tal-kumpannija li topera netwerk mal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku kienet marbuta wkoll ma' klawzola, konnessa ma' ħruġ ta' kontijiet, fil-kuntratt għat-trażmissjoni tal-elettriku bejn din il-kumpannija u l-klijent konsumatur. Barra minn hekk, il-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema) tindika li s-sorveljanza tal-legalità tal-kuntratti tal-elettriku mill-perspettiva tal-harsien tal-konsumatur hija meqjusa fil-leġislazzjoni nazzjonali bħala inkarigu tal-Ombudsman tal-Konsumatur, u huwa wkoll possibbli għall-konsumatur li jressaq tilwim quddiem il-Kuluttajariialautakunta (il-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur, il-Finlandja) jew il-qrati ordinarji, għalkemm il-kompetenza biex tingħata deċiżjoni li tkun torbot ġuridikament f'tilwima ma' konsumatur individwali qiegħda biss għand qorti ordinarja, u mhux għand qorti amministrattiva, billi fil-Finlandja ma hemm ebda istituzzjoni ġuridika speċifika għal tilwimiet żgħar tal-konsumatur.

20. Kien f'dawn iċ-ċirkustanzi li l-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema) iddeċidiet li tissospendi l-kawża prinċipali u li tressaq id-domandi li ġejjin quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja għal deċiżjoni preliminari:

“1. L-Artikolu 37 tad-[Direttiva 2009/72] għandu jiġi interpretat fis-sens li persuna li hija klijent konsumatur ta' impriza li topera netwerk u li adixxiet l-awtorità nazzjonali regolatorja b'ilment kontra l-imsemmija impriza għandha tiġi kklassifikata, fis-sens tal-paragrafu 17 tal-imsemmi artikolu, bħala 'entità [parti] affettwata' minn deċiżjoni tal-imsemmija awtorità u li konsegwentement għandha d-dritt tappella quddiem qorti nazzjonali minn deċiżjoni ta' din l-istess awtorità li taffettwa lil din l-istess impriza?

2. Jekk il-persuna msemmija fl-ewwel domanda ma għandhiex tiġi kklassifikata bħala 'entità affettwata' fis-sens tal-Artikolu 37 tad-Direttiva 2009/72, id-dritt tal-Unjoni jagħti lil klijent konsumatur li għandu l-istatus bħal dak tal-appellant fil-kawża prinċipali, abbażi ta' bażi legali oħra, id-dritt li jipparteċipa, quddiem l-awtorità regolatorja, fit-trattament ta' talba għal intervent jew id-dritt li jadixxi qorti nazzjonali b'din il-kawża, jew din il-kwistjoni tibqa' rregolata mid-dritt nazzjonali?”

21. Osservazzjonijiet bil-miktub kienu sottomessi lill-Qorti tal-Ġustizzja minn A, mill-Gvern Finlandiż, mill-Gvern Ungeriz u mill-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi, kif ukoll mill-Kummissjoni Ewropea. A, l-Energiavirasto, il-Gvern Finlandiż u l-Kummissjoni hadu sehem fis-seduta li saret fid-19 ta' Ġunju 2019.

IV. Sunt tal-osservazzjonijiet tal-partijiet

22. A, il-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi u l-Kummissjoni jqisu li klijent konsumatur fil-pożizzjoni ta' A jikkwalifika bħala “entità [parti] affettwata” skont l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72, filwaqt li l-Energiavirasto, il-Gvern Finlandiż u l-Gvern Ungeriz huma ta' fehma opposta.

23. A jargumenta li t-talba tiegħu lill-Energiavirasto rigward is-sistema ta' ħruġ ta' kontijiet ta' Caruna Oy tikkostitwixxi lment bi dritt ta' appell taht l-Artikolu 37(11) tad-Direttiva 2009/72. Il-proċeduri biex ikunu ttrattati l-ilmenti tal-konsumaturi fil-liġi Finlandiża ma jissostitwixxux l-Artikolu 37(11) tad-Direttiva 2009/72, minħabba, *inter alia*, il-hin u l-ħlasijiet involuti biex jitressqu lmenti quddiem il-qrati ordinarji, kif ukoll minħabba l-fatt li d-deċiżjoni tal-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur hija rakkomandazzjoni mhux vinkolanti għall-partijiet. A ddikjara waqt is-seduta li kien ressaq ilment rigward l-istess kwistjoni quddiem il-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur, imma wara d-deċiżjoni tal-Energiavirasto deherlu li ma kienx jagħmel sens li jkompli, billi fil-prattika mhux probabbli li dan il-bord jieħu deċiżjoni li ma tkunx taqbel ma' deċiżjoni tal-ARN.

24. L-Energiavirasto tissottometti li l-Artikolu 37 tad-Direttiva 2009/72 ma jirrigwardax klijenti konsumaturi, u li ARN ma hijiex obligata tittratta lmenti tal-konsumaturi taht din id-direttiva. Il-ligi nazzjonali tipprovdi ghal talbiet ghal investigazzjoni, u d-decizjonijiet inkwistjoni ma humiex ibbazati fuq l-Artikolu 37(11) tad-Direttiva 2009/72. A kien semplicement parti li ressqet informazzjoni. Protezzjoni gudizzjarja effettiva hija ggarantita permezz tal-Bord ghal Tilwimiet mal-Konsumatur u l-qrati ordinarji, u l-għoti lill-konsumatur fil-kawża prinċipali ta' dritt ta' appell quddiem il-qrati amministrattivi jkun ifisser li l-klijenti konsumaturi potenzjali kollha fil-Finlandja jkollhom l-istess dritt.

25. Il-Gvern Findlandiż, sostnut b'mod ġenerali mill-Gvern Ungeriz, jissottometti li l-leġizlazzjoni nazzjonali li tipprovdi l-possibbiltà għal kwalunkwe persuna fiżika jew ġuridika li tressaq talba lill-Energiavirasto għal investigazzjoni tikkostitwixxi soluzzjoni purament nazzjonali li ma hijiex marbuta mad-Direttiva 2009/72. Taht id-Direttiva 2009/72, ARN ma hijiex obligata tittratta lmenti ta' konsumaturi, u kif jidher mill-kliem, mill-orijini, mill-kuntest u mill-għan tad-Direttiva 2009/72, l-Artikoli 37(11), (12) u (17) ta' dik id-direttiva jikkonċernaw biss impriżi tal-elettriku. Huwa enfasizza li l-ligi Finlandiża tipprovdi mekkanizmi biex ikunu ttrattati lmenti tal-konsumaturi permezz tal-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur u tal-Ombudsman tal-Konsumatur, u l-konsumaturi jistgħu wkoll iressqu azzjonijiet quddiem il-qrati ordinarji kontra impriżi tal-elettriku li allegatament ikunu qed jiksru d-drittijiet tagħhom taht il-Ligi dwar is-Suq tal-Elettriku, u b'dan il-mod hija ggarantita protezzjoni gudizzjarja effettiva.

26. Il-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi jissottometti li, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja rigward il-*locus standi* ta' partijiet affettwati minn decizjonijiet ta' ARN⁴, isegwi li klijent konsumatur huwa meqjus bħala "entità [parti] affettwata" taht l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72, sa fejn id-decizjoni tal-ARN taffettwa d-drittijiet tiegħu ġejjin mid-dritt tal-Unjoni. Dan huwa l-każ fil-kawża prinċipali, fejn A ressqaq talba lill-ARN, li qiegħed jippreżumi li kienet ittrattata bħala lment taht l-Artikolu 37(11) tad-Direttiva 2009/72, u d-decizjoni tal-ARN taffettwa d-dritt ta' A li jkollu għażla ta' metodi ta' hlas taht l-Artikolu 3(7) u l-punt 1(d) tal-Anness I tad-Direttiva 2009/72. Huwa jenfasizza li l-Artikolu 3(13) tad-Direttiva 2009/72 huwa distint mill-Artikolu 37(11) ta' din id-direttiva, li bl-ebda mod ma jirrestringi d-dritt ta' aċċess għal qorti meta decizjoni tal-ARN taffettwa d-drittijiet tal-konsumatur imnisslin minn din id-direttiva.

27. Il-Kummissjoni taqbel ma' din il-pożizzjoni. Abbażi tal-kliem u tal-kuntest, l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 ikopri klijenti konsumaturi u, bħalma enfasizzat fis-seduta, huwa fformulat b'mod ġenerali u għalhekk huwa usa' mill-Artikolu 37(11) u (12) ta' din id-direttiva. Il-Kummissjoni ssostni wkoll li l-Artikolu 3(13) u Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 jinvolvu obbligi separati għall-Istati Membri, u billi jidher li l-qrati ordinarji fil-Finlandja ma għandhomx ġurisdizzjoni biex jeżaminaw il-legalità ta' decizjonijiet tal-ARN, jekk il-klijent konsumatur ma jkollux dritt għal appell taht l-Artikolu 37(17) ta' din id-direttiva, huwa ma jkunx jista' jikkontesta decizjoni tal-ARN li tkun saret finali.

V. Analizi

28. Il-qalba tad-domandi mressqa mill-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema) tinvolvi kunsiderazzjoni ta' jekk id-Direttiva 2009/72 u d-dritt tal-Unjoni b'mod iktar ġenerali jobbligawhiex twessa', fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali, dak li jidher li huwa mezz ta' sħarriġ gudizzjarju li ma jeżistix fid-dritt ta' Stat Membru.

4 Il-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi jirreferi b'mod partikolari għas-sentenza tal-21 ta' Frar 2008, *Tele2 Telecommunication* (C-426/05, EU:C:2008:103, punti 26, 30 u 32).

29. Jiena tal-opinjoni li, bħala punt ta' tluq, għandha tingħata kunsiderazzjoni lid-deċiżjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja rigward il-*locus standi* tal-partijiet affettwati minn deċiżjonijiet tal-ARN u lill-kwistjoni ta' jekk id-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni taqax fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 2009/72, qabel ma ngħaddu għall-interpretazzjoni tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72.

30. B'dan premess, jiena tal-opinjoni li t-tieni domanda hija inammissibbli sa fejn tikkoncerna d-drittijiet ta' A li jipparteċipa fil-proċedura li twassal għad-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni. Ma saret ebda sottomissjoni fuq din il-kwistjoni mill-partijiet, u lanqas ma hemm ebda diskussjoni fid-digriet tar-rinviju rigward ir-rilevanza tagħha. Għalhekk, fil-proċess ma hemmx informazzjoni biżżejjed rigward il-fatti u l-liġi rilevanti li tagħmilha possibbli għall-Qorti tal-Ġustizzja li tagħti deċiżjoni⁵. Dak li jifdal mit-tieni domanda għandu x'jaqsam mad-drittijiet għal sħarriġ ġudizzjarju, u għalhekk huwa repetizzjoni tal-ewwel domanda. Jiena ser nagħti tweġiba għall-ewwel domanda biss.

31. L-analiżi tiegħi hija maqsuma fi tliet partijiet. L-ewwel, fil-Parti A, ser nevalwa d-deċiżjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja rigward il-*locus standi* tal-partijiet affettwati bid-deċiżjonijiet ta' ARN b'konnessjoni mal-kawża preżenti. It-tieni, fil-Parti B, ser neżamina jekk id-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni taqax fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 2009/72. It-tielet, fil-Parti C, ser nindirizza l-interpretazzjoni tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali.

32. Abbażi ta' din l-analiżi, wasalt għall-konklużjoni li klijent konsumatur ta' kumpannija li topera netwerk tal-elettriku bħalma huwa A fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali ma jistax jitqies bħala "entità [parti] affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità nazzjonali regolatorja" għall-finijiet tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72.

A. Id-deċiżjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja rigward partijiet affettwati minn deċiżjonijiet ta' ARN

33. Bħalma indikaw fl-osservazzjonijiet tagħhom il-Gvern Finlandiż, il-Gvern Ungeriz, il-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi u l-Kummissjoni, il-Qorti tal-Ġustizzja diġà qieset il-*locus standi* tal-partijiet affettwati minn deċiżjonijiet ta' ARN u b'mod partikolari fid-deċiżjonijiet tagħha fis-sentenzi *Tele2 Telecommunication*⁶, *T-Mobile Austria*⁷, *Arcor*⁸ u *E.ON Földgáz Trade*⁹ fir-rigward tal-interpretazzjoni ta' miżuri tal-Unjoni marbutin ma' swieq irregolati ohrajn, jiġifieri, it-telekomunikazzjonijiet u l-gass naturali. Madankollu, jiena tal-fehma li ċ-ċirkustanzi tal-każijiet indirizzati minn dawn id-deċiżjonijiet huma differenti miċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali għaliex il-portata sostantiva tad-dritt tal-Unjoni ma kienet inkwistjoni fl-ebda waħda minnhom. Bħalma ser infisser fil-Parti B ta' dawn il-konklużjonijiet, dan huwa ċentrali għar-riżoluzzjoni tat-tilwima fil-kawża prinċipali.

34. Il-kawża *Tele2 Telecommunication*¹⁰ kienet tirrigwarda l-interpretazzjoni ta', *inter alia*, l-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 2002/21/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-7 ta' Marzu 2002 dwar kwadru regolatorju komuni għan-networks ta' komunikazzjonijiet u servizzi elettronici [networks u servizzi ta' komunikazzjonijiet elettronici] (Direttiva Kwadru) (iktar 'il quddiem id-"Direttiva

5 Ara, pereżempju, is-sentenzi tat-13 ta' Diċembru 2018, *Rittinger et* (C-492/17, EU:C:2018:1019, punti 37 sa 39), u tat-2 ta' Mejju 2019, *Asendia Spain* (C-259/18, EU:C:2019:346, punti 16 sa 20).

6 Sentenza tal-21 ta' Frar 2008 (C-426/05, EU:C:2008:103).

7 Sentenza tat-22 ta' Jannar 2015 (C-282/13, EU:C:2015:24).

8 Sentenza tal-24 ta' April 2008 (C-55/06, EU:C:2008:244).

9 Sentenza tad-19 ta' Marzu 2015 (C-510/13, EU:C:2015:189).

10 Sentenza tal-21 ta' Frar 2008 (C-426/05, EU:C:2008:103, b'mod partikolari l-punti 2, 12 sa 15, 27, 30 sa 39 u 43 sa 48).

Qafas”) ¹¹. Il-kawża prinċipali kienet tinvolvi l-*locus standi* ta' impriża biex tikkontesta deċiżjoni tal-ARN indirizzata lil impriża kompetitur fil-kuntest ta' proċeduri ta' analiżi amministrattiva tas-suq immexxija mill-ARN b'applikazzjoni ta' din id-direttiva. Fi kliem ieħor, il-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva Qafas kien diġà stabbilit meta l-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet, fis-sentenza *Tele2 Telecommunication*, li l-Artikolu 4 ta' din id-direttiva u l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva ggarantita mid-dritt tal-Unjoni kienu jipproteġu d-drittijiet ta' partijiet terzi affettwati mid-deċiżjoni tal-ARN inkwistjoni f'dan il-każ.

35. Fis-sentenza *T-Mobile Austria* ¹², il-Qorti tal-Ġustizzja segwiet il-qafas stabbilit fis-sentenza *Tele2 Telecommunication* rigward l-*evalwazzjoni tal-locus standi* ta' impriża sabiex tikkontesta deċiżjoni adottata minn ARN fi proċedura għall-awtorizzazzjoni tal-modifikazzjoni tal-istruttura ta' sjieda li rriżultat mill-amalgamazzjoni u l-akkwist ta' ċerti impriżi taħt ir-regoli tal-Unjoni rigward it-telekomunikazzjonijiet. Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li tali impriża għandha tkun meqjusa bħala parti affettwata taħt l-Artikolu 4(1) tad-Direttiva Qafas fejn hija qiegħda tikkompeti mal-impriża jew impriżi li lilhom hija indirizzata d-deċiżjoni tal-ARN u fejn din id-deċiżjoni hija adottata f'kuntest ta' proċedura intiża sabiex tipproteġi l-kompetizzjoni u li x'aktarx ikollha impatt fuq il-pożizzjoni ta' din l-impriża f'dan is-suq.

36. Fis-sentenza *Arcor* ¹³, il-Qorti tal-Ġustizzja adottat approċċ simili fl-interpretazzjoni tagħha tal-Artikolu 5a(3) tad-Direttiva tal-Kunsill 90/387/KEE tat-28 ta' Ġunju 1990 dwar l-istabbiliment tas-suq intern għal servizzi ta' telekomunikazzjonijiet permezz tal-implimentazzjoni tal-provvista ta' netwerk miftuħ ¹⁴, li huwa kważi identiku għall-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72. Bhas-sentenzi *Tele2 Telecommunication* u *T-Mobile Austria*, is-sentenza *Arcor* kienet tikkonċerna l-*locus standi* ta' parti terza biex tikkontesta deċiżjoni meħuda minn ARN li kienet taqa' fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 90/387, jiġifieri deċiżjoni rigward l-awtorizzazzjoni tar-rati għal aċċess sempliċi għan-netwerk lokali. Fis-sentenza *Arcor* il-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat li ma kienet meħtieġa ebda rabta kuntrattwali bejn il-parti terza u l-parti sugġetta għad-deċiżjoni tal-ARN qabel ma l-parti terza tkun intitolata għal sħarriġ ġudizzjarju effettiv taħt din id-direttiva u, f'sens usa', taħt id-dritt tal-Unjoni.

37. Is-sentenza *E.ON Földgáz Trade* ¹⁵ kienet turrigwarda l-*locus standi* ta' operatur fis-suq Ungeriz tal-gass naturali sabiex jikkontesta, bħala detentur ta' awtorizzazzjoni għat-trażmissjoni ta' gass, deċiżjoni ta' ARN li emendat ir-regoli tal-kodiċi tan-netwerk tal-gass għat-tehid ta' deċiżjoni dwar applikazzjonijiet għall-allokazzjoni ta' kapaċità għal perijodu twil. Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li, għalkemm id-Direttiva 2003/55/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-26 ta' Ġunju 2003 rigward regoli komuni għas-suq intern fil-gass naturali u li thassar id-Direttiva 98/30/KE ¹⁶ ma kienx fiha dispożizzjonijiet speċifiċi rigward ir-rimedji disponibbli għal tali operatur, meta l-ARN adottat id-deċiżjoni tagħha, hija kienet sugġetta għar-regoli tal-Unjoni rigward l-aċċess ta' operaturi fis-suq għan-netwerk tat-trażmissjoni ta' gass naturali. Abbażi ta' dan, il-Qorti tal-Ġustizzja ddikjarat li dawn

11 ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 13, Vol. 29, p. 349. L-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 2002/21 jipprovdi: “L-Istati Membri għandhom jiżguraw li mekkaniżmi effettivi jeżistu fil-livell nazzjonali li taħthom kull utent jew impriża li tipprovdi networks ta' komunikazzjonijiet elettronici u/jew servizzi li tkun milquta b'deċiżjoni ta' [ARN] jkollha d-dritt ta' appell kontra d-deċiżjoni lil korp ta' appell li jkun indipendenti mill-partijiet involuti.”

12 Sentenza tat-22 ta' Jannar 2015 (C-282/13, EU:C:2015:24, b'mod partikolari l-punti 12 sa 26, 32 sa 39 u 46 sa 48).

13 Sentenza tal-24 ta' April 2008 (C-55/06, EU:C:2008:244, b'mod partikolari punti 32 sa 39 u 171 sa 178).

14 ĠU 1990 L 192, p. 1, kif emendata bid-Direttiva 97/51/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-6 ta' Ottubru 1997 li temenda d-Direttivi tal-Kunsill 90/387/KEE u 92/44/KEE għall-finijiet ta' adattament għal ambjent kompetittiv fit-telekomunikazzjonijiet (ĠU 1997, L 295, p. 23). L-Artikolu 5a(3) tad-Direttiva 90/387 kien jipprovdi: “L-Istati Membri għandhom jiżguraw li fil-livell nazzjonali jkun hemm mekkaniżmu adegwati sabiex parti affettwata minn deċiżjoni tal-[ARN] ikollha d-dritt tappella quddiem korp indipendenti mill-partijiet involuti.” [traduzzjoni mhux ufficjali]

15 Sentenza tad-19 ta' Marzu 2015 (C-510/13, EU:C:2015:189, punti 17 sa 29 u 37 sa 51).

16 ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 12, Vol. 2, p. 230. Fis-sentenza tagħha tad-19 ta' Marzu 2015, *E.ON Földgáz Trade* (C-510/13, EU:C:2015:189, punti 30 sa 35), il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li d-Direttiva 2009/73/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-gass naturali u li thassar id-Direttiva 2003/55/KE (ĠU 2009, L 211, p. 94) ma kienx applikabbli *ratione temporis*, u għalhekk ma kellhiex l-opportunità li tintrepeti l-Artikolu 41(17) ta' din id-direttiva, li huwa identiku għall-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72.

ir-regoli tal-Unjoni u l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva ggarantiti mid-dritt tal-Unjoni jassiguraw sħarriġ ġudizzjarju effettiv għal partijiet terzi li d-drittijiet tagħhom ikunu potenzjalment inkisru bid-deċiżjoni tal-ARN inkwistjoni. Bhas-sentenzi *Tele2 Telecommunication*, *T-Mobile Austria* u *Arcor*, is-sentenza *E.ON Földgáz Trade* kienet tikkonċerna deċiżjoni ta' ARN li kienet taqa' fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tar-regoli rilevanti tal-Unjoni, jiġifieri deċiżjoni rigward aċċess għan-netwerk tat-trażmissjoni tal-gass.

38. Iċ-ċirkustanzi tal-kawża indirizzati mis-sentenzi ta' hawn fuq għalhekk huma differenti miċ-ċirkustanzi tal-każ preżenti mill-inqas f'zewġ aspetti kruċjali. L-ewwel, huma kollha każijiet li fihom parti terza għal deċiżjoni mogħtija minn ARN kienet qiegħda tasserixxi d-drittijiet tagħha għal sħarriġ ġudizzjarju. Hawnhekk, għall-kuntrarju, A jista' jitqies bħala d-destinatarju tad-deċiżjoni tal-Enerġiavirasto inkwistjoni, billi A għamel talba għall-investigazzjoni u gie indikat fl-istess deċiżjoni (ara l-punt 13 ta' dawn il-konklużjonijiet). It-tieni, fis-sentenzi kollha preċedenti, il-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tal-miżura rilevanti tal-Unjoni kien bla dubju stabbilit bis-saħħa ta' proċedura li l-ARN kienet awtorizzata, jew obbligata, li tiftaħ taht il-miżura rilevanti tal-Unjoni. B'kuntrast, fil-kawża preżenti, jehtieg li jkun stabbilit jekk id-deċiżjoni tal-Enerġiavirasto inkwistjoni taqax fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 2009/72.

B. Applikazzjoni tad-Direttiva 2009/72 għall-kawża prinċipali

39. Huwa importanti li jifakkar li l-Unjoni Ewropea ma għandha ebda kompetenza ġenerali rigward rimedji lil hinn mill-oqsma tad-dritt tal-Unjoni li fihom għandha kompetenza sostantiva¹⁷. Minħabba li l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva huwa essenzjalment dispożizzjoni li tipprevedi rimedju li tidentifika l-persuni li jistgħu jikkontestaw deċiżjoni ta' ARN, ir-risposta għad-domanda magħmula tiddependi fuq jekk il-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 2009/72 jestendix għad-deċiżjoni tal-Enerġiavirasto inkwistjoni. Jekk dan huwa l-każ, il-garanziji ta' rimedju li tipprovdi d-Direttiva 2009/72 u, b'mod usa', id-dritt tal-Unjoni neċessarjament japplikaw.

40. L-ewwel, nikkonkludi li d-Direttiva 2009/72, interpretata f'sens litterali, ma timponix obbligu fuq ARN li tikkunsidra talbiet għal investigazzjoni tat-tip inkwistjoni f'din il-kawża. Bħalma indikaw l-Enerġiavirasto u l-Gvern Finlandiż, il-possibbiltà taht il-leġislazzjoni Finlandiża għal persuni fiżiċi u ġuridiċi li jressqu talbiet għal investigazzjoni lill-ARN tikkostitwixxi soluzzjoni nazzjonali li ma hijej marbuta mad-Direttiva 2009/72.

41. It-tieni, bħalma indikaw l-Enerġiavirasto, il-Gvern Finlandiż u l-Gvern Ungeriz, lanqas it-test tad-Direttiva 2009/72 ma jimponi obbligu fuq ARN li tittratta lmenti ta' konsumaturi. Bħalma ddecidiet il-Qorti tal-Gustizzja¹⁸, id-Direttiva 2009/72 fiha diversi dispożizzjonijiet rigward il-protezzjoni tal-konsumatur. Fl-Artikolu 3(7) tagħha, din id-direttiva tipprovdi li l-Istati Membri għandhom jieħdu miżuri xierqa u għandhom jassiguraw livell għoli ta' protezzjoni tal-konsumatur, rigward, *inter alia*, mekkaniżmi għas-soluzzjoni ta' tilwimiet. B'mod partikolari, din id-direttiva tobbliga lill-Istati Membri li jassiguraw li jkun hemm proċeduri adegwati għat-trattament ta' lmenti kif ukoll proċeduri għas-soluzzjoni bonarja ta' tilwimiet marbuta ma' lmenti tal-konsumaturi¹⁹.

¹⁷ Ara, f'dan ir-rigward, il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali Tanchev fis-sentenza GRDF (C-236/18, EU:C:2019:441, punt 34 u l-ġurisprudenza ċċitata).

¹⁸ Ara, pereżempju, id-digriet tal-14 ta' Mejju 2019, *Acea Energia et* (C-406/17 sa C-408/17 u C-417/17, mhux ippubblikat, EU:C:2019:404, punt 55).

¹⁹ Ara d-Direttiva 2009/72, b'mod partikolari l-premessi 42, 54; il-punt 1(f) tal-Anness I.

42. Bhalma ġie indikat minn ċerti dispożizzjonijiet u premessi tad-Direttiva 2009/72, ARN twettaq rwol ta' kollaborazzjoni ma' awtoritajiet kompetenti oħrajn biex jiġu żgurati l-effikaċja u l-infurzar tal-miżuri għall-protezzjoni tal-konsumatur imsemmija f'din id-direttiva²⁰, li jistgħu jinkludu t-trattament ta' lmenti. Skont l-Artikolu 3(13) tad-Direttiva, "L-Istati Membri għandhom jiżguraw li jkun hemm fis-seħħ mekkanizmu indipendenti bħalma hu ombudsman ta' Energija jew entità tal-konsumatur għat-trattament effiċjenti ta' lmenti u soluzzjoni ta' tilwim barra l-qradi." Mit-termini "bħalma hu" f'din id-dispożizzjoni wieħed jista' jikkonkludi li l-għażla tal-awtorità kompetenti biex tittratta l-ilmenti tal-konsumaturi u s-soluzzjonijiet għal tilwim taqa' fid-diskrezzjoni tal-Istati Membri. L-osservazzjonijiet tal-Gvern Finlandiż rigward l-istorja legiżlattiva tad-Direttiva 2009/72, li matulha l-emendi rigward it-trattament minn ARN tal-ilmenti tal-konsumaturi tmexxew minn dak li huwa bħalissa l-Artikolu 37 għall-Artikolu 3 tad-Direttiva 2009/72²¹, ikomplu jsaħħu dan il-punt.

43. Jista' jkun utli li nżid ngħid li din l-analiżi tidher li hija konformi mad-Direttiva (UE) 2019/944 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-5 ta' Ġunju 2019 dwar regoli komuni għas-suq intern għall-elettriku u li temenda d-Direttiva 2012/27/UE (riformulazzjoni)²², li tħassar id-Direttiva 2009/72 b'effett mill-1 ta' Jannar 2021²³. Ta' min jinnota li d-Direttiva 2019/944 fiha dispożizzjoni identika għall-Artikolu 37(17)²⁴, u r-rwol kollaborattiv tal-awtoritajiet regolatorji nazzjonali fil-protezzjoni tal-konsumatur iżamm²⁵. B'mod partikolari, l-Artikolu 26(1) ta' din id-direttiva jipprovd i għad-dritt tal-konsumaturi għal soluzzjoni bonarja tat-tilwim "permezz ta' mekkanizmu indipendenti bħall-ombudsman ta' Energija jew korp tal-konsumaturi, jew *permezz ta' awtorità regolatorja*"²⁶, li jsaħħaħ ir-rwol fakultattiv tal-awtoritajiet regolatorji nazzjonali.

44. It-tielet, sugġett għal verifika mill-qorti tar-rinviju, ma jidherx li d-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni tikkostitwixxi deċiżjoni li taqa' fil-kategorija ta' soluzzjoni ta' tilwim skont l-Artikolu 37(11) jew (12) tad-Direttiva 2009/72. Bħalma indikaw diversi dispożizzjonijiet tad-Direttiva 2009/72, l-Artikolu 37(11) u (12) jirreferi għal deċiżjonijiet adottati mill-ARN bħala awtorità għas-soluzzjoni ta' tilwim²⁷, bil-għan li tinstab soluzzjoni għal tilwimiet orizzontali bejn żewġ partijiet jew iktar fis-sitwazzjonijiet imsemmijin hemmhekk. L-Artikolu 37(11) jipprovd i għal proċedura speċifika rigward ilmenti mressqin minn "kwalunkwe parti" kontra operatur ta' sistema ta' trażmissjoni jew ta' distribuzzjoni b'referenza għall-obbligi ta' dan l-operatur taht din id-direttiva, li tirriżulta f'deċiżjoni vinkolanti tal-ARN ħlief jekk jew sakemm tkun annullata wara appell. L-Artikolu 37(12) jikkonċerna "ilment għall-istħarriġ" rigward deċiżjonijiet ta' ARN dwar tariffi jew metodoloġiji mressqa minn "[k]walunkwe parti li tkun affettwata u li jkollha d-dritt li tressaq ilment" dwar tali deċiżjonijiet, u jistabbilixxi ċerti restrizzjonijiet proċedurali fuq dawn l-ilmenti b'referenza għat-terminu ta' żmien previst għas-sottomissjoni għan-nuqqas ta' effett sospensiv²⁸.

20 Ara d-Direttiva 2009/72, b'mod partikolari l-premessi 37, 51; l-Artikoli 36(g), 37(1)(j) u (n), 37(2). Ara wkoll, pereżempju, in-Nota Interpretattiva tal-Kummissjoni, tat-22 ta' Jannar 2010, dwar is-swieġ bl-imnut fid-Direttiva 2009/72 u d-Direttiva 2009/73, disponibbli fuq <https://ec.europa.eu/energy/>, b'mod partikolari t-Taqsimit 3 u 4.5.

21 Waqt l-ewwel qari fil-Parlament tal-proposta li wasslet għad-Direttiva 2009/72, kien propost li jiżdied paragrafu ma' dak li issa huwa l-Artikolu 37: "L-[ARN] għandhom johlqu servizz indipendenti għall-ilmenti jew skema ta' riparazzjoni alternattivi bħall-ombudsman indipendenti ta' Energija jew korp tal-konsumaturi. Dak is-servizz jew skema għandu jkun responsabbli għall-ittratt effiċjenti tal-ilmenti u għandhom ikunu konformi mal-kriterji tal-aħjar Prattika. L-[ARN] għandha tistipula standards u linji gwida dwar kif il-produtturi u l-operaturi tan-network għandhom jitrattaw l-ilmenti." Riżoluzzjoni legiżlattiva tal-Parlament Ewropew tat-18 ta' Ġunju 2008 dwar il-proposta għal direttiva tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill li temenda d-Direttiva 2003/54/KE dwar regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku (ĠU 2009 C286E, p. 106), l-Artikolu 22c(13) propost. Dik il-proposta ma kinetx inkluda fil-pożizzjoni komuni tal-Kunsill (ĠU 2009 C70E, p. 1), u, mat-tieni qari, dispożizzjonijiet simili żdiedu ma' dak li issa huwa l-Artikolu 3. Ara r-Rakkomandazzjoni tal-Parlament Ewropew għat-tieni qari, tat-2 ta' April 2009, A6-0216/2009.

22 ĠU 2019 L 158, p. 125.

23 Ara d-Direttiva 2019/944, l-ewwel paragrafu tal-Artikolu 72.

24 Ara d-Direttiva 2019/944, Artikolu 60(8).

25 Ara d-Direttiva 2019/944, b'mod partikolari l-premessa 86; Artikoli 58(g) u Artikolu 59(r).

26 Enfasi miżjuda. Ara wkoll id-Direttiva 2019/944, premessa 36.

27 Ara d-Direttiva 2009/72, b'mod partikolari l-Artikolu 34(4) u l-Artikolu 37(3)(b), 37(4)(e) u 37(5)(c). Skont l-Artikolu 37(15) ta' dik id-direttiva, ilmenti msemmija fl-Artikolu 37(11) u (12) tagħha huma "mingħajr preġudizzju għall-eżerċitu tad-drittijiet tal-appell taht il-liġi [tal-Unjoni] u/jew taht il-liġi nazzjonali".

28 Ara, f'dan ir-rigward, Cabau, E., u Ennsner, B., "Chapter 6, National Regulatory Authorities" f'Jones, C. (Ed.), "EU Energy Law", Volume 1, *The Internal Energy Market*, ir-raba' edizzjoni, Claeys & Casteels, 2016, punt 6.107 sa 6.115..

45. Li kieku dan kien it-tmiem tal-kwistjoni, ma kontx insib diffikultà biex nagħti risposta fin-negattiv għall-ewwel domanda. Madankollu, kif indikat il-qorti tar-rinviju (ara l-punti 12 u 19 ta' dawn il-konkluzjonijiet), id-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni tirrigwarda l-konformità tal-kumpannija li topera n-netwerk tal-elettriku mat-tieni subparagrafu tal-Artikolu 57 tal-Liġi dwar is-Suq tal-Elettriku, li huwa bbażat fuq l-Artikolu 3(7) u l-punt 1(d) tal-Anness I tad-Direttiva 2009/72, li jirrikjedu li l-Istati Membri jassiguraw li l-klijenti konsumaturi tingħatalhom għażla wiesgħa ta' metodi ta' hlas, u din id-deċiżjoni hija marbuta wkoll ma' klawżola fil-kuntratt bejn il-klijent konsumatur u l-kumpannija li topera n-netwerk fil-kawża prinċipali.

46. Konsegwentement, il-kawża preżenti tinvolvi sitwazzjoni kkomplicata li fiha, kif nifhimha jiena, taħt il-leġiżlazzjoni tal-Istat Membru, l-Energiavirasto ma hijiex obligata tiegħu deċiżjoni dwar talba għal investigazzjoni, imma minhabba li hija aġixxiet fuq it-talba ta' A u adottat deċiżjoni rigward miżuri għall-protezzjoni ta' klijenti konsumaturi bħalma huwa A taħt id-Direttiva 2009/72, dan jidher li holoq ir-rabta tas-sugġett meħtieġa bejn id-deċiżjoni tal-Energiavirasto inkwistjoni u d-Direttiva 2009/72. Fil-fatt, id-deċiżjoni tal-Energiavirasto tirrigwarda dispożizzjonijiet domestiċi li jikkostitwixxu implimentazzjoni fid-dritt Finlandiż ta' ċerti protezzjonijiet mogħtija lill-klijenti konsumaturi taħt id-Direttiva 2009/72. Abbażi ta' dan, id-deċiżjoni tal-Energiavirasto tista' titqies li taqa' fil-kamp ta' applikazzjoni *ratione materiae* tad-Direttiva 2009/72 u għalhekk japplikaw il-garanziji ta' rimedju mogħtija mill-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 u, b'mod usa', mid-dritt tal-Unjoni.

C. Interpretazzjoni tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72

47. Għalhekk il-punt ġdid imqajjem fil-kawża preżenti huwa relatat ma' kif l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 u l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva ggarantit mid-dritt tal-Unjoni għandhom ikunu interpretati b'referenza għal klijent konsumatur bħalma huwa A f'dawn iċ-ċirkustanzi. Id-dritt ta' Stat Membru li joffri rotot biżżejjed biex jithares id-dritt ta' klijent konsumatur għal protezzjoni ġudizzjarja effettiva, jew inkella d-dritt tal-Unjoni jirrikjedi li Stat Membru johloq triq oħra għal rimedju fil-kuntest ta' proċedura amministrattiva b'rabta ma' talbiet għal investigazzjoni quddiem ARN?

48. Skont ġurisprudenza stabbilita, il-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva huwa prinċipju ġenerali tad-dritt tal-Unjoni bbażat fuq tradizzjonijiet kostituzzjonali komuni għall-Istati Membri, li ddaħħal fl-Artikolu 6 u fl-Artikolu 13 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem u li kien ukoll affermat mill-ġdid bl-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea, flimkien mat-tieni subparagrafu tal-Artikolu 19 (1) TUE, li skonhom l-Istati Membri għandhom jassiguraw il-protezzjoni ġudizzjarja tad-drittijiet tal-individwu taħt id-dritt tal-Unjoni²⁹. Isegwi li, għalkemm bhala prinċipju huwa d-dritt nazzjonali li għandu jiddetermina l-*locus standi* u l-interess ġuridiku ta' individwu li jiftaħ proċeduri, id-dritt tal-Unjoni madankollu jirrikjedi, *inter alia* li l-leġiżlazzjoni nazzjonali ma tagħmilx hsara lid-dritt għal protezzjoni ġudizzjarja effettiva³⁰. Huwa importanti li ninnotaw li, kif iddeċidiet il-Qorti tal-Ġustizzja sa mis-sentenza *Unibet*³¹, l-Istati Membri huma obligati biss li joholqu rimedji ġuridici godda taħt id-dritt nazzjonali biex jassiguraw protezzjoni ġudizzjarja effettiva tad-drittijiet tal-individwu taħt id-dritt tal-Unjoni meta ma jkun hemm ebda rimedju fis-seħħ.

²⁹ Ara, pereżempju, is-sentenzi tat-13 ta' Marzu 2007, *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163, punti 37 u 38 u l-ġurisprudenza ċċitata), u tal-24 ta' Ġunju 2019, *Il-Kummissjoni vs Il-Polonja (Indipendenza tal-Qorti Suprema)* (C-619/18, EU:C:2019:531, punti 48 u 49 u l-ġurisprudenza ċċitata).

³⁰ Ara, pereżempju, is-sentenzi tas-16 ta' Lulju 2009, *Mono Car Styling* (C-12/08, EU:C:2009:466, punt 49 u l-ġurisprudenza ċċitata), u tad-19 ta' Marzu 2015, *E.ON Földgáz Trade* (C-510/13, EU:C:2015:189, punt 50).

³¹ Sentenza tat-13 ta' Marzu 2007, *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163, b'mod partikolari l-punti 40 u 41). Ara wkoll, pereżempju, is-sentenzi tat-3 ta' Ottubru 2013, *Inuit Tapiriit Kanatami et vs Il-Parlament u Il-Kunsill* (C-583/11 P, EU:C:2013:625, punti 103 u 104), u tal-24 ta' Ottubru 2018, *XC et* (C-234/17, EU:C:2018:853, punt 51).

49. Fil-kawża preżenti, jidher ċar mid-digriet tar-rinviju (ara l-punt 19 ta' dawn il-konklużjonijiet) li d-dritt Finlandiż jipprovdi rimedji ġuridiċi li jagħmluha possibbli għal klijent konsumatur li jressaq ilment individwali kontra kumpannija li topera netwerk tal-elettriku sabiex ikunu ddeterminati l-obbligi ta' din il-kumpannija skont id-Direttiva 2009/72. Dawn ir-rimedji ġuridiċi jinkludu l-possibbiltà għal konsumatur li jressaq ilment quddiem il-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur u l-Ombudsman għall-Konsumaturi, kif ukoll li jiftaħ kawża quddiem il-qrati ordinarji.

50. F'dan ir-rigward, għandu jkun innotat li ebda waħda mill-partijiet li għamlu osservazzjonijiet fil-kawża preżenti ma kkonfutaw id-dikjarazzjonijiet tal-Gvern Finlandiż waqt is-seduta li klijent konsumatur jista' jiftaħ kawża quddiem il-qrati ordinarji biex tkun stabbilita l-konformità tal-kumpannija li topera netwerk mad-Direttiva 2009/72, biex hekk ikun assigurat id-dritt ta' klijent konsumatur għal protezzjoni ġudizzjarja effettiva skont id-dritt tal-Unjoni, u li d-deċiżjonijiet ta' ARN ma jorbtux lill-qrati nazzjonali jew lill-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur. Barra minn hekk, l-argumenti ta' A dwar l-iżvantaġġi li jista' jkun hemm meta wieħed iressaq ilment quddiem il-Bord għal Tilwimiet mal-Konsumatur u quddiem il-qrati ordinarji (ara l-punt 23 ta' dawn il-konklużjonijiet) ma jurux li klijenti konsumaturi ma jistgħux jagħmlu użu minn dawn ir-rimedji ġuridiċi jew li d-dritt ta' klijent konsumatur għal protezzjoni ġudizzjarja effettiva huwa b'xi mod ieħor eskluż.

51. Abbażi tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, jiena jidhirli li l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva taħt id-dritt tal-Unjoni ma jirrikjedix, bħala prinċipju, li Stat Membru joħloq rimedju ġuridiku ġdid fil-proċedura għal talbiet għal investigazzjoni quddiem ARN, fejn jeżistu rimedji ġuridiċi oħrajn li jagħmluha possibbli għal klijent konsumatur li jstabbilixxi l-konformittal-kumpannija li topera netwerk mal-obbligi tagħha taħt id-Direttiva 2009/72, li hija xi haġa li l-qorti tar-rinviju għandha tistabbilixxi.

52. Jiena għalhekk nasal għall-konklużjoni li, meta jitqiesu r-rimedji għad-dispożizzjoni ta' A taħt id-dritt Finlandiż, u kif rikjest mid-dispożizzjonijiet deskritti hawn fuq tad-Direttiva 2009/72, A ma jstax jitqies bħala li huwa "entità [parti] affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità nazzjonali regolatorja" taħt l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72, minkejja li dispożizzjonijiet li jipprevedu rimedju bħall-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 huma ordinarjament interpretati b'mod wiesa' mill-Qorti tal-Ġustizzja³². L-interpretazzjoni ta' din id-dispożizzjoni ma tistax tfixkel il-qafas ġuridiku għat-trattament ta' lmenti tal-konsumaturi deskritt hawn fuq u stabbilit fid-Direttiva 2009/72, anki meta ARN tagħzel li tittratta lment li jista' jitqies bħala wieħed li jinvolvi l-implimentazzjoni ta' din id-direttiva. Sakemm dawn ir-rimedji jkunu adegwati biex jassiguraw protezzjoni ġudizzjarja effettiva tad-drittijiet tal-konsumatur, li hija kwistjoni li trid tkun deċiża mill-qorti tar-rinviju, la t-test tal-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72, u lanqas il-kuntest u l-għan tiegħu, ma jstgħu jitqiesu li jiġġustifikaw l-interpretazzjoni ta' din id-dispożizzjoni proposta minn A, mill-Gvern tal-Pajjiżi l-Baxxi u mill-Kummissjoni.

53. Jiena konxju mill-fatt li l-Artikolu 37(16) u (17) iddaħħlu fid-Direttiva 2009/72 flimkien ma' regoli ġodda li jsaħħu l-indipendenza tal-awtoritajiet regolatorji nazzjonali u l-għanijiet, id-dmirijiet u s-setgħat tagħhom³³. Bħalma kien indikat fin-nota Interpretattiva tal-Kummissjoni dwar l-awtoritajiet regolatorji nazzjonali³⁴, l-Artikolu 37(16) u (17) jirreferi għar-responsabbiltà ġuridika tal-ARN, jiġifieri li għandu jkun possibbli li jitressqu azzjonijiet legali kontra deċiżjonijiet ta' ARN, li hija marbuta mal-indipendenza u mar-responsabbiltajiet tal-ARN³⁵. Din in-nota tiġbed ukoll l-attenzjoni

32 Tabilhaqq, dan huwa spjegat bid-deċiżjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja diskussi hawn fuq fil-Parti A ta' dawn il-konklużjonijiet. Ara wkoll, pereżempju, is-sentenza tat-13 ta' Ottubru 2016, Polkomtel (C-231/15, EU:C:2016:769, punti 20 u 21).

33 Ara d-Direttiva 2009/72, b'mod partikolari l-premessa 33. L-Artikolu 37(16) ta' dik id-direttiva jiddikjara: "Id-deċiżjonijiet li jittiehdu mill-awtoritajiet regolatorji għandhom ikunu motivati u ġustifikati għal kollox sabiex tkun tista' ssir revizzjoni ġuridika. Id-deċiżjonijiet għandhom ikunu disponibbli għall-pubbliku filwaqt li tinzamm il-kunfidenzjalità ta' informazzjoni kummerċjali sensittiva."

34 Ara n-Nota Interpretattiva tal-Kummissjoni tat-22 ta' Jannar 2010 dwar l-awtoritajiet regolatorji fid-Direttiva 2009/72 u d-Direttiva 2009/73, aċċessibbli minn <https://ec.europa.eu/energy/>, ("In-Nota interpretattiva tal-Kummissjoni dwar l-ARN"), Taqsima 5.

35 Ara, f'dan ir-rigward, il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali Geelhoed fis-sentenza *Connect Austria* (C-462/99, EU:C:2001:683, punti 43 sa 49). Għal iktar diskussjoni, ara, pereżempju, De Somer, S., "The powers of national regulatory authorities as agents of EU law", *ERA Forum*, Vol. 18, 2018, pp. 581 sa 595, b'mod partikolari pp. 589 sa 593.

għall-possibbiltà li gvern ta' Stat jista' jikkontesta deċiżjoni ta' ARN³⁶. Filwaqt li jagħti lil wiehed x'jifhem li l-kunċett ta' "entità [parti] affettwata" taħt l-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72 bħala prinċipju japplika għal kwalunkwe tip ta' parti li tkun affettwata minn deċiżjoni ta' ARN, dan ma jhux inkunsiderazzjoni s-sitwazzjoni mhux tas-soltu meta ARN tkun mitluba tiegħu deċiżjoni li ma tkunx konsistenti mal-qafas ta' rimedji previst taħt id-Direttiva 2009/72 u taħt id-dritt ta' Stat Membru.

VI. Konkluzjoni

54. Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, jiena nipproponi li l-Qorti tal-Ġustizzja għandha tirrispondi għad-domandi magħmula mill-Korkein hallinto-oikeus (il-Qorti Amministrattiva Suprema, il-Finlandja) kif ġej:

L-Artikolu 37(17) tad-Direttiva 2009/72/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku u li temenda d-Direttiva 2003/54/KE għandu jiġi interpretat fis-sens li klijent konsumatur ta' kumpannija li topera netwerk tal-elettriku ma jistax, fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali, jitqies li huwa "entità [parti] affettwata minn deċiżjoni ta' awtorità nazzjonali regolatorja" għall-finijiet ta' din id-dispożizzjoni.

36 Ara n-Nota Interpretattiva tal-Kummissjoni dwar l-awtoritajiet regolatorji nazzjonali, (ara n-nota 34 iktar 'il fuq), p. 20.